

Mövzu 8. Ekskursiya Proqramlarının Hazırlanması

Ekskursiyalarının hazırlanması, turizm sənayesində mühüm bir fəaliyyət sahəsidir və müəyyən edilmiş məqsədlərə çatmaq üçün diqqətli proqram təminatı və təşkilat tələb edir. Bu proses, istifadəçilərə unudulmaz təcrübələr təqdim etmək, təhsil vermək və əyləndirmək təşkil etmək. Ekskursiyaya dair hazırlıq bir sıra tədbirləri həyata keçirir və hər bir mərhələnin ən yüksək təhlükəsizliyi vardır.

1. Məqsəd və Hədəf Kütləsinin Müəyyənləşdirilməsi

Ekskursiya kitabçasının hazırlanmasında ilk addım, proqramın məqsədəuyğunluğu və nəzarətini dəqiq müəyyənləşdirməkdir (*SAGE Hand of Tourism Studies*). Məqsəd, ekskursiyanın nə üçün təşkilatı təşkilatni, yəni təhsil, əyləncə, mədəniyyət, macərə və ya onların kombinasiyası olub-olmadığını aydın görmək. Hədəf kütləsi olan ekskursiyanın kimlər üçün nəzərdə tutulduğunu göstərir – məktəblilər, əhəmiyyətli, ailələr, yaşlılar, xüsusi maraq qrupları və s. Hədəf kütləsinin yaş, maraq, büdcə və fiziki imkanları proqramın məzmunu və formatını forma görə (*Tourism Management: An Introduction*). Məktəb, məktəblilər üçün saxlanılan bir ekskursiya daha interaktiv və öyrədici elementlərlə tanış olarkən, yaşlılar üçün nəzərdə tutulmuş proqram rahat tempdə və əlçatan olmalıdır.

2. Marşrutun Planlaşdırılması və Obyektlərin Seçimi

Məqsəd və hədəf kütləsi əldə edildikdən sonra, ekskursiya marşrutunun planlaşdırılması və xüsusi obyektlərin seçimi edilir (*The Routledge Handbook of Tourism Geographies*). Marşrut, ekskursiyanın başlanğıc nöqtəsindən son nöqtəyə olan hərəkət istiqamətini və təhlükəsini göstərir. Obyektlərin başqa tarixi mövzusunə və idarəsinə uyğun olaraq abidələr, muzeylər, təbiət parkları, sənaye müəssisələri, mədəniyyət mərkəzləri və maraqlı yerləri əhatə edə bilər. Seçilmiş məntiqi bir əlaqə və məntiqi şəkildə bir əlaqə yaratmaq. Marşrutun planlaşdırılmasında vasitələrin əlçatanlığı, yolların vəziyyəti, obyektlərin iş saatları və təhlükəsizlik işçilərinin rahatlığı kimi amillər götürülməlidir.

3. Məzmunun Hazırlanması və İnformasiya Təminatı

Ekskursiya üçün uğurlu olması üçün keyfiyyətin və informasiyanın inkişafı böyük zərər kəsb edir (*The Oxford Handbook of Tourism*). Hər hansı bir obyekt haqqında

dəqiq, maraqlı və diqqətli məlumatlar hazırlanmalıdır. Bu məlumatlar, maddi ziyan, coğrafi xüsusiyyətlər və digər müvafiq detallar tarixi faktlar ola bilər. Məlumatların təqdimatında müxtəlif metodlardan istifadə oluna bilər: bələdçi ilə şifahi izahatlar, audio bələdçilər, vizual materiallar (şəkillər, videolar), interaktiv lövhələr və s. Məzmunun kütləsinin maraqlarına və anlamasına uyğun olması vacibdir. Məsələn, uşaqlar üçün daha sadə dildə və oyun elementləri ilə təqdimat.

4. Zamanlama və Logistika

Ekskursiyaya uyğun hazırlanmasında zamanlama və logistika kritik rol oynayır (*Turizmin Planlaşdırılması və İnkişafı*). Hər bir obyektə ayrılan vaxt, enerji üçün sərf olunan vaxt, yemək və istirahət dayandırmaları dəqiq seçilməlidir. Proqramın ümumi maraq kütləsinin fiziki imkanlarına və onlara uyğun olmalıdır. Logistika enerjisinin təşkili, bələdçilərin yardımı, təsdiqin alınması, tətbiq olunan digər praktiki məsələləri əhatə edir. Gözlənilməz vəziyyətlər üçün ehtiyat planları hazırlanmalıdır. Problem, enerjide yaranan gecikmələr və ya hava şəraitinin dəyişməsi kimi alternativ həllər üçün tutulmalıdır.

5. Qiymətləndirmə və Geri Bildirim

Ekskursiya əldə etmə prosesi, proqramın əldə edilməsindən sonra da davam edir. Proqramın effektivliyini idarə etmək və gələcək proqramları təkmilləşdirmək üçün geri müdafiə mexanizmləri tətbiqi (*The Encyclopedia of Tourism*). Ziyarətçilərdən anketlər, ölkələr və ya rəy formaları ilə bağlı geri bildirim toplanı bilər. Bələdçilərin və digər tədqiqatları da prosesdə faydalı ola bilər. Toplanan məlumat proqramlarının güclü və zəif tərəfləri müəyyən edilir və gələcək ekskursiya proqramlarının hazırlanmasında hazırlanır. Bu davamlı təkmilləşdirmə prosesi, ekskursiya proqramlarının keyfiyyətini artırmağa və istifadə edənlərin istifadəsini təmin etməyə kömək edir.

Ekskursiya Proqramının Effektivliyini Artırmaq üçün Strategiyalar

Ekskursiya proqramlarının effektivliyini, təhsil, mədəniyyət və turizm sahələrində təhlükə kəsb edir. Effektiv bir ekskursiya proqramı, bilik bacarıqları və təcrübələrini təchiz etməklə yanaşı, onların səmərəliliyini də təmin edir. Bu məqsədə çatmaq üçün bir sıra strategiyalar tətbiq oluna bilər.

1. Məqsəd və Hədəflərin Dəqiq Müəyyənləşdirilməsi

Hər hansı bir ekskursiya əldə etmək üçün uğur, onun məqsədlə müəyyən edilmiş məqsəd və hədəflərə çatmasından əldə etmək. (*The Dictionary of Human Geography*) Məqsədlər, ekskursiyanın ümumi yönümünü təyin edir (məsələn, tarixi bilikləri, ehtiyatları qorumaq, bir sənaye sahəsi haqqında məlumat vermək), hədəflər bu məqsədlərə çatmaq üçün konkret, ölçülə bilən addımlardır. Məsələn, "iştirakçıların 80%-i ekskursiya sonunda tarixi hadisə haqqında ən az üç faktı sadalaya bilər" kimi hədəflər qoyula bilər. Bu, proqramın dizaynını, dizaynını və dizaynını formalaşdırmaq üçün əsas təşkil edir.

2. Hədəf Auditor Analizi

Ekskursiyan effektivliyini artıran əsas amillərdən biri, onun hədəf auditoriyasının ehtiyaclarına, maraqlarına və bilik səviyyəsinə uyğunlaşdırılmasıdır. (*The SAGE Handbook of Tourism Studies*) Uşaqlar, yüksək səviyyəli və ya yaşlılar üçün müəyyən edilmiş ekskursiyalar fərqli yanaşmalar tələb edir. Məsələn, uşaqlar üçün interaktiv oyunlar və sadə dil, bacarıqlar əldə etmək üçün dərin elmi məlumatlar və mütəxəssis müzakirələri daha çox inkişaf edə bilər. Auditoriyanın yaş qrupu, təhsil səviyyəsi, mədəniyyət və sosial-iqtisadi fonu əldə edilməlidir. Bu analiz, proqramın proqramlarının, təqdimat tərzinin və istifadə olunan materialların optimallaşdırılmasına kömək edir.

3. Məzmunun Zənginləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi

Ekskursiyadan əlavə, onun fəallığına və təsirini göstərən əsas elementdir. (*Encyclopedia of Tourism*) Məzmunun qurulması üçün müəyyən strategiyalar tətbiq oluna bilər:

- **Aktual və Dəqiq Məlumat:** Təqdim olunan məlumatlar ən son elmi araşdırmalara və faktlara əsaslanmalıdır. Tarixi, elmi və ya mədəni məlumatların dəqiqliyi və aktuallığı proqramın etibarlılığını artırır.
- **Çoxşaxəli Perspektivlər:** Bir mövzuya baxış bucaqlarından yanaşmaq, düşünmə qabiliyyətini inkişaf etdirir. Məsələn, tarixi bir hadisəni fərqli insanların perspektivindən təqdim etmək.

- **Hekayəçilik:** Məlumatların quru faktlar deyil, maraqlı hekayələr, anekdotlar və şəxsi təcrübələr çatdırılması yaddaşda qalma qarşısını alır. (*Oksford Təhsil Tarixi Kitabı*)
- **Multimedialardan İstifadə:** Şəkillər, videolar, audio yazılar, interaktiv xəritələr virtual reallıq (VR) kimi multimediaların birləşməsi və daha çox işləməsi və başa düşməsi.

4. İnteraktivlik və İştirakçılığın Təmin Edilməsi

Passiv dinləməyə əsaslanan ekskursiyalar, itirilməsinin marağını tez səbəb ola bilər. Effektivliyi artırmaq üçün interaktiv elementlər və səmərəlilik imkanları yaradılmalıdır. (*Learning in the Museum*) Bu, mümkün yollarla həyata keçirilə:

- **Sual-Cavab Sessiyaları:** Ekskursiya boyu sual və cavab almağa imkan yaradır.
- **Müzakirələr və Debatlar:** Müəyyən mövzular ətrafında qrup müzakirələri qurmaq.
- **Praktiki Fəaliyyətlər:** Əl işləri, təcrübələr, simulyasiyalar və ya rol oyunları kimi praktiki fəaliyyətlər üzrə öyrənməni yaratmaq.
- **Oyunlar və Tapşırıqlar:** Xüsusilə uşaqlar və gənclər üçün nəzərdə tutulmuş ekskursiyalarda oyunlar və tapşırıqlar üzrə öyrənməni əyləncəli etmək.
- **Təcrübələrin paylaşılması:** İştirakçıları öz təcrübələrini və təcrübələrini bölüşməyə şəxsi imkan yaratmaq.

5. Bələdçinin Rolu və Peşəkarlığı

Ekskursiya bələdçisi, proqramın uğurunda həlledici rol oynayır. (*The Routledge Handbook of Tourism and Hospitality Education*) Bələdçinin yüksək səviyyəliliyi, bilikləri, öyrənmə bacarıqları və entuziazmı ekskursiyanın effektivliyini yaxşı təsir edir. Effektiv bir bələdçi səlahiyyətlərə malik olmalıdır:

- **Dərin Bilik:** Təqdim olunan mövzu haqqında geniş və dərin biliklərə sahib olmaq.
- **Əla Ünsiyyət Bacarıqları:** Məlumatı aydın, başa düşülən və inkişaf etdirici şəkildə çatdırmaq.

- **Dinləmə Bacarığı:** İştirakçıların suallarını və şərhlərini dinləmək.
- **Empatiya və Həssaslıq:** Fərqli auditoriyaların ehtiyaclarına və hisslərinə qarşı qəbul edilir.
- **Problem Həll Etmə Bacarığı:** Gözlənilməz vəziyyətdə çevik və effektiv həllər tapmaq.
- **Motivasiya Entuziazm:** Öz marağını və həvəsini və idarəçiliyinə ötürmək.

Bələdçilər mütəmadi təlimlər və yüksək səviyyəli inkişaf proqramları təşkil etmək üçün.

6. Logistika və Təşkilatın Optimallaşdırılması

Ekskursiyan logistikası və təşkilatı, rahatlığını və təhlükəsizliyini təmin etmək üçün vacibdir. (*Tourism: An Introduction*) Bu, qrup aspektləri idarə edir:

- **Nəqliyyat:** Rahat və nəqliyyat vasitələrinin təmin edilməsi.
- **Vaxt Planlaması:** Hər bir mərhələ üçün uzun müddət ayırmaq, lakin proqramı uzatmamaq.
- **Əlçatanlıq:** Fiziki müayinələri olan şəxslər üçün əlçatanlıq imkanlarının təmin edilməsi.
- **idarəetmə tədbirləri:** Bütün təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmək və fəvqəladə hallar üçün planların olması.
- **İnformasiya Təminatı:** İştirakçılara ekskursiya haqqında dəqiq və ətraflı məlumat vermək (marşrut, vaxt, geyimlər, yemək və s.).

7. Qiymətləndirmə və Geri Bildirim Mexanizmləri

Ekskursiya bildirişin effektivliyini davamlı olaraq saxlamaq üçün mütəmadi hesablama və geri mexanizmləri tətbiqi idarəetmə. (*Evaluation: A Systematic Approach*) Bu, bəzi yollarla həyata keçirilə bilər:

- **Anketlər və Sorğular:** İştirakçılar ekskursiya haqqında araşdırmaları yoxlamaq üçün anketlər və sorğulardan soruşun.

- **Müşahidə:** Ekskursiya zamanı davranışlarını və reaksiyalarını aşkar etmək.
- **Fokus Qrupları:** Daha dərin məlumat əldə etmək üçün kiçik qruplarla müzakirələr təşkil etmək.
- **Bələdçi Rəyləri:** Bələdçilərdən proqramın güclü və zəif tərəfləri haqqında rəy almaq.
- **Nəticələrin nəticələri:** Toplanmış layihələrin təkmil proqramlarının gələcək versiyalarındamilləşdirilməsi.

Qiyətləndirmənin nəticələrinin proqramın məzmunu, təqdimat tərzii, logistikası və təlimləri yenidən araşdırılmalıdır.

8. Texnologiyadan İstifadə

Müasir texnologiyaların ekskursiya proqramlarının effektivliyini artırmaq olar. (*The SAGE Handbook of Tourism Studies*)

- **Mobil Tətbiqlər:** Ekskursiya marşrutları, məlumatlar, interaktiv xəritələr və audio bələdçilər təklif olunan mobil tətbiqlər.
- **Artırılmış Reallıq (AR) və Virtual Reallıq (VR):** Tarixi yerləri və ya hadisələri canlandırmaq, idarələrə immersiv təcrübələr təqdim etmək.
- **QR Kodlar:** Müəyyən obyektlər və ya yerlər haqqında əlavə məlumatlara asan giriş təmin etmək.
- **Sosial Media:** Ekskursiya haqqında məlumat yaymaq, istifadə etmək və onların təcrübələrini paylaşmalarına imkan yaradır.

Bu proqramların kompleks şəkildə tətbiqi, ekskursiya proqramlarının effektivliyini artırmaq, strategiyalar üçün daha sürətli, yaddaqalan və təhsilverici təcrübələr təmin etmək.